

УДК 004.8; 130.2

Симоненко Сергій Петрович

к. філос. н., доцент кафедри філософії, історії та політології,
Одеський національний економічний університет (Україна)

Щубелка Наталія Володимирівна

к. філос. н., доцент кафедри філософії, історії та політології,
Одеський національний економічний університет (Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕЖІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

JEL classification: H560; O320

Під штучним інтелектом (ШІ) на сьогодні розуміють комп'ютерні системи, здатні імітувати пізнавальні функції людського інтелекту. Маючи можливість взаємодіяти із зовнішнім світом завдяки впровадженню технологій розпізнавання різних мовних систем, візуального сприйняття тощо, дані технічні системи демонструють інтелектуальну поведінку з метою досягнення властивих людській діяльності цілей [1].

Як відомо, існуючі на даний час мовні моделі штучного інтелекту здатні генерувати контент лише в межах їх навчальних наборів. Однак, вже сьогодні надзвичайної гостроти набуває питання, чи здатний в майбутньому ШІ вийти за рамки цих обмежень, що дозволить йому стати гідним конкурентом інтелектуальним системам людей-експертів. Адже функціонал, котрий під силу ШІ вже зараз вражає: він може аналізувати практично необмежені обсяги даних, виводити із них закономірності, надавати рекомендації, котрі можуть бути цінними для прийняття рішень у складних ситуаціях, коли бракує людських знань та спроможностей для розв'язання завдань тощо. Революційний потенціал заснованих на технологіях ШІ експертних систем (Expert Systems) розкривається в останні роки в цілій низці галузей, включаючи менеджмент, право, охорону здоров'я, інжиніринг, фінанси та освіту [2].

Стрімкий розвиток технологій Generative AI множить різноманітні платформи віртуальних помічників, котрі пропонуються у якості заміників людини, у будь-якому випадку в тій частині завдань, котрі зазвичай покладаються на професіоналів багатьох галузей економіки. На цьому тлі, разом з тим, з'являється низка ґрунтовних досліджень, котрі попереджають про можливість негативних наслідків масового впровадження у різні сфери соціального життя інструментів ШІ та, у першу чергу, мовних моделей на кшталт ChatGPT. Висловлюються побоювання, що першочерговими кандидатами на звільнення можуть стати саме висококваліфіковані наймані працівники, які мають вищу освіту – «білі та сині комірці», представники «творчих професій», і це створює вже зараз надзвичайно актуальну проблему пристосування ринку праці до реалій часу.

У звіті Goldman Sachs за березень 2023 року, зокрема, зазначається, що здатність ШІ генерувати контент дозволяє доручити йому вже сьогодні чверть усіх обов'язків, покладених на людей. У Європейському Союзі та США, зазначається далі у звіті, 300 мільйонів робочих місць можуть бути вже найближчим часом автоматизованими. Більше того, існує реальна загроза, що даний процес може набутися обвального та системного характеру, що матиме серйозні наслідки не тільки для сфери зайнятості, але й для всієї економіки [3]. Так чи інакше, чим більше професії будуть пов'язані з пошуком нових ролей у динамічному, мінливому середовищі, яке включатиме непередбачувані завдання, тим довше вони будуть захищені від ризиків витіснення штучним інтелектом.

Тут варто пам'ятати, що базова технологія ШІ, котра має назву Large Language Model (LLM), не мислить як людина. LLM діють як передбачувані текстові повідомлення, об'єднуючи слова так, щоб вони з найбільшою ймовірністю з'являлися в інших записах, на яких навчено ШІ. Останній, хоча й вже давно виявився ефективним інструментом у наукових дослідженнях, взагалі не здатний мислити, він лише оперує інформацією, генеруючи її нові комбінації, в котрих проглядається логіка та сенс поставлених перед ним людиною завдань. Здатність ШІ нібито самостійно робити наукові відкриття стає можливою завдяки алгоритмам, на основі котрих він функціонує, адже вони зазвичай потребують творчості, інтуїції, здатності висувати нові гіпотези, робити експерименти для їх перевірки. ШІ поки що не має таких рівнів творчості та самостійності, які мають люди.

Надмірна орієнтація на продуктивність навчальних технологій породжує суттєві ризики посилення утилітарно-техніцистського підходу до освіти та виховання. Однак, такі якості майбутнього фахівця, як висока кваліфікація та глибока інформованість не забезпечують його від технологічного підкорення штучному інтелекту.

Вирішення цієї проблеми вбачається нами у розумінні того, що технології III мають розроблятися і відповідно впроваджуватися таким чином, щоб позбавляючи майбутніх фахівців рутинних процесів передачі інформації у навчанні, спрямувати їх енергію на освоєння саме тих навичок та компетенцій, котрі й в майбутньому будуть залишатися прерогативою виключно людини. Це стає можливим за умови зміщення акценту з інформаційної моделі знання, поклавши функцію інструктування/індоктринації на III, на надзвичайно важливу задачу формування саме знань у студентів. Тим самим, з'являється потужний імпульс для перетворення навчання з переважно рутинного та обтяжливого для обох сторін, в процес по-справжньому продуктивний, ефективний, творчий.

Тому засвоєння інформації іззовні, усвідомлюватиме це чи ні сама людина, неодмінно буде супроводжуватися процесом її самопізнання та самовизначення, мимоволі розширюючи рамки її самосвідомості та глибини її суб'єктності. III завжди буде залишатися лише об'єктом, відкритим до засвоєння інформації із зовнішнього світу, здатним генерувати лише нескінченну множину його алгоритмізованих репродукцій, оскільки він лише узагальнює судження та дії багатьох людей, котрі є творцями щонайменше тих даних, на котрих він вчиться.

Людина, натомість, наділена суб'єктністю та автономією, що дає їй змогу не стільки відтворювати та копіювати дійсність, скільки творити власну, суб'єктивну реальність, нерідко для неї самої більш вагомим, ніж та, яку вона спочатку сприймає як щось незмінне, дане згори тощо. Виходячи із вищезазначеного, головне завдання освітнього процесу вже сьогодні має полягати не стільки в механічній передачі інформації, її заучуванні, скільки в тому, щоб вона у свідомості учня трансформувалася у повноцінне знання. Людський інтелект не можна редукувати до простого завчання книг, вузьких академічних знань, як і навичок проходити тести. Навпаки, він відображає більш широку і глибоку здатність пізнавати навколишній світ, розуміти сутність речей і міркувати, самостійно та свідомо брати на себе рішення, що робити в тій чи іншій ситуації.

Література

1. Churi P. et al. (eds). *Artificial Intelligence in Higher Education : A Practical Approach*. Boca Raton, FL : CRC Press, 2023. 248 p.
2. Mesbah N., Tauchert C., Olt C. M. & Buxmann P. *Promoting trust in AI-based expert systems*. 25th Americas Conference on Information Systems, Cancun, 2019.
3. Ford M. *Rule of the robots : How artificial intelligence will transform everything*. Hachette UK, 2021. 340 p.

УДК 004.9:37.091.2]:378

Шара Світлана Олексіївна

к. пед. н., доцент кафедри педагогіки та суспільних наук,
Полтавський університет економіки і торгівлі (Україна)

Кулібаба Вячеслав Валерійович

здобувач ступеня доктора філософії
зі спеціальності 073 Менеджмент, кафедра менеджменту,
Полтавський університет економіки і торгівлі (Україна)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

JEL classification: H520; I290

Цифровізація освіти є невід'ємним кроком на шляху до модернізації освітньої системи, відкриває нові можливості для покращення якості навчання та доступу до знань у закладах вищої освіти. Цей процес включає інтеграцію цифрових технологій в навчальні та адміністративні аспекти освіти: використання онлайн-платформ, цифрових ресурсів, віртуальних лабораторій, систем управління навчанням (LMS), а також технологій дистанційного навчання, передбачає інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій у всі аспекти навчальної та наукової діяльності.